RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHI VA UNING MILLIY IQTISODIYOTGA TA'SIRI

Asqaraliyev Abdulaziz Abdurshid o'g'li

abdulaziz.asqaraliyev.707@gmail.com

+998 94 005 3244

Anotatsiya: Ushbu ishda raqamli iqtisodiyotning shakllanishi va rivojlanish jarayonlari hamda uning milliy iqtisodiyotga ko'rsatadigan ta'siri o'rganiladi. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida iqtisodiyotning turli sohalarida yangi imkoniyatlar paydo bo'layotgani, ishlab chiqarish samaradorligi oshib borayotgani va boshqaruv tizimlari takomillashayotgani tahlil qilinadi. Shuningdek, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi orqali elektron savdo, raqamli xizmatlar va innovatsion faoliyatning kengayishi, iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshlikni oshirishdagi o'rni yoritiladi. Ishda milliy iqtisodiyotda raqamli texnologiyalarni joriy etishning ahamiyati, mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etish yo'llari ham ko'rib chiqiladi.

АННОТАЦИЯ: В данной работе рассматриваются процессы формирования и развития цифровой экономики, а также её влияние на национальную экономику.Анализируется роль цифровых технологий в повышении эффективности производства, совершенствовании системы управления и расширении возможностей в различных секторах экономики. Особое внимание уделяется развитию электронной торговли, цифровых услуг и инновационной деятельности. Также рассматриваются значение внедрения цифровых технологий в национальную экономику, существующие проблемы и пути их решения.

Anotatsion: This paper examines the formation and development of the digital economy and its impact on the national economy. The study analyzes how the rapid development of digital technologies creates new opportunities in various sectors, increases production efficiency, and improves management systems. Special attention is given to the growth of e-commerce, digital services, and innovative activities. The paper also discusses the importance of implementing digital technologies in the national economy, existing challenges, and possible solution

Kalit so'zlar : Raqamli iqtisodiyot, milliy iqtisodiyot, raqamli texnologiya, electron hukumat, electron tijorat, innovatsiya, sun'iy intellect, kiberxavsizlik, raqamli transformatsiya, infratuzilma

Hozirgi kunda dunyo iqtisodiyotida raqamli texnologiyalarning rivojlanishi muhim o'rin egallamoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng joriy etilishi natijasida iqtisodiy jarayonlar tubdan o'zgarib, yangi iqtisodiy model – raqamli iqtisodiyot shakllanmoqda. Raqamli iqtisodiyot ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, boshqaruv hamda savdo jarayonlarini zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etishga imkon beradi. Bu esa iqtisodiyotning samaradorligini oshirish, vaqt va resurslarni tejash hamda yangi imkoniyatlarni yaratishga xizmat qiladi.

Tizimning rivojlanishi avvalo axborot texnologiyalarining jadal taraqqiyoti bilan bog'liqdir. Internet tarmog'ining kengayishi, mobil aloqa vositalarining rivojlanishi hamda zamonaviy dasturiy ta'minotlarning yaratilishi iqtisodiy faoliyatni yangi bosqichga olib chiqdi. Ayniqsa, elektron tijorat, onlayn xizmatlar, elektron to'lov tizimlari va raqamli platformalar bugungi kunda iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda.

Raqamli iqtisodiyot milliy iqtisodiyot rivojiga katta ta'sir ko'rsatadi. Avvalo, u iqtisodiy jarayonlarni tezlashtiradi va samaradorligini oshiradi. Masalan, raqamli texnologiyalar yordamida ishlab chiqarish jarayonlari avtomatlashtiriladi, bu esa mahsulot ishlab chiqarish tannarxini kamaytiradi va sifatini oshiradi. Shuningdek, korxonalar o'z faoliyatini aniq ma'lumotlar asosida rejalashtirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Bu esa mehnat bozorida yangi imkoniyatlarni yuzaga keltiradi va davlat boshqaruv tizimini ham sezilarli darajada takomillashtiradi. Elektron hukumat tizimi orqali davlat xizmatlarini aholiga tez va qulay tarzda taqdim etish imkoniyati yaratiladi. Masalan, turli hujjatlarni rasmiylashtirish, soliq to‘lovlarini amalga oshirish yoki davlat xizmatlaridan foydalanish jarayonlari onlayn shaklda bajarilishi mumkin. Bu esa byurokratik to‘siqlarni kamaytiradi va boshqaruv tizimining shaffofligini oshiradi.

Elektron infratuzilmaning rivojlanishi moliyaviy sektor faoliyatini ham o‘zgartirmoqda. Hozirgi kunda raqamli bank xizmatlari, mobil to‘lov tizimlari va fintech texnologiyalari keng qo‘llanilmoqda. Bu esa aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bilan birga, pul aylanishi tezlashadi va iqtisodiy jarayonlar yanada samarali bo‘ladi.

O‘zbekiston sharoitida ham raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga katta e’tibor qaratilmoqda. So‘nggi yillarda mamlakatda raqamli texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha qator davlat dasturlari amalga oshirilmoqda. Jumladan, elektron hukumat tizimini rivojlantirish, IT parklar tashkil etish, internet infratuzilmasini kengaytirish hamda yoshlarni axborot texnologiyalariga o‘qitish kabi chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi jarayonida innovatsiyalar muhim ahamiyat kasb etadi. Innovatsion texnologiyalar yordamida yangi mahsulotlar va xizmatlar yaratiladi, ishlab chiqarish jarayonlari takomillashadi hamda iqtisodiy faoliyat samaradorligi oshadi. Bugungi kunda dunyoning ko‘plab davlatlari raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishni o‘zining ustuvor vazifalaridan biri sifatida belgilab olgan. Chunki raqamli texnologiyalar iqtisodiy o‘sishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Iqtisodiyotning raqamlashtirilgan sharoitida sun’iy intellekt texnologiyalarining roli ham tobora ortib bormoqda. Sun’iy intellekt ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish, xizmat ko‘rsatish sifatini oshirish hamda murakkab muammolarni tezkor hal qilishda keng qo‘llanilmoqda. Masalan, bank sohasida sun’iy intellekt kredit risklarini baholashda, savdo sohasida esa mijozlar ehtiyojlarini tahlil qilishda qo‘llaniladi.

Elektron texnologiyalar logistika va transport tizimining rivojlanishiga ham katta ta’sir ko‘rsatmoqda. Zamonaviy axborot tizimlari yordamida yuklarni tashish jarayonini nazorat qilish, transport yo‘nalishlarini optimallashtirish hamda xarajatlarni kamaytirish mumkin. Bu esa iqtisodiyotning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Onlayn kurslar, virtual darslar va elektron ta’lim platformalari ta’lim jarayonini yanada samarali tashkil etishga yordam beradi.

Raqamli iqtisodiyot rivojlanishining yana bir muhim yo‘nalishi startap loyihalarning ko‘payishi bilan bog‘liqdir. Startaplar – bu innovatsion g‘oyalarga asoslangan yangi biznes loyihalaridir. Ular ko‘pincha zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etiladi va iqtisodiyotning rivojlanishiga katta hissa qo‘shadi. Ko‘plab davlatlarda startaplarni qo‘llab-quvvatlash uchun maxsus dasturlar, grantlar va inkubatsiya markazlari tashkil etilgan.Iqtisodiyot rivojlanishi bilan birga kiberxavfsizlik masalalari ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Internet orqali amalga oshiriladigan iqtisodiy operatsiyalar xavfsizligini ta’minlash juda muhimdir. Shuning uchun ham davlatlar va tashkilotlar axborot xavfsizligini ta’minlashga alohida e’tibor qaratmoqda. Zamonaviy himoya tizimlari, shifrlash texnologiyalari va xavfsizlik protokollari raqamli iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyati ham sezilarli darajada rivojlanmoqda. Internet orqali savdo qilish, onlayn marketingdan foydalanish hamda raqamli to‘lov tizimlarini joriy etish kichik biznes uchun yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Natijada tadbirkorlik faoliyatini boshlash uchun zarur bo‘lgan xarajatlar kamaymoqda va yangi biznes loyihalar soni ortmoqda.

Bugungi kunda raqamli transformatsiya jarayoni nafaqat iqtisodiyot, balki jamiyatning barcha sohalarini qamrab olmoqda. Raqamli texnologiyalar kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Onlayn xizmatlar, mobil ilovalar va elektron platformalar insonlarning hayotini yanada qulaylashtirmoqda.

Shu sababli kelajakda raqamli iqtisodiyot yanada keng rivojlanishi kutilmoqda. Texnologiyalarning tez sur'atlar bilan rivojlanishi natijasida yangi iqtisodiy imkoniyatlar paydo bo‘ladi. Bu esa milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi hamda xalqaro raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, raqamli transformatsiya zamonaviy iqtisodiy taraqqiyotning muhim omili hisoblanadi. U ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, xizmatlar sifatini yaxshilash hamda yangi ish o‘rinlarini yaratishda muhim rol o‘ynaydi. Shu sababli davlatlar raqamli texnologiyalarni rivojlantirish va ularni iqtisodiyotning barcha sohalariga joriy etishga alohida e'tibor qaratmoqda.

Biroq raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish jarayonida ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, raqamli infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, malakali mutaxassislarning yetishmasligi hamda kiberxavfsizlik masalalari muhim muammolardan biri hisoblanadi. Shuningdek, ayrim hududlarda internet tezligining pastligi ham raqamli texnologiyalarni keng joriy etishga to‘sqinlik qilmoqda.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Avvalo, zamonaviy raqamli infratuzilmani rivojlantirish, internet tarmog‘ini yanada kengaytirish va uning sifatini oshirish muhim hisoblanadi. Bundan tashqari, ta'lim tizimida axborot texnologiyalariga oid bilimlarni kengaytirish ham katta ahamiyatga ega. Yoshlarni zamonaviy IT kasblariga o‘qitish orqali raqamli iqtisodiyot uchun zarur bo‘lgan malakali kadrlar tayyorlash mumkin.

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biridir. U iqtisodiy jarayonlarning samaradorligini oshirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini kuchaytirishda muhim rol o‘ynaydi.Shuning uchun ham raqamli texnologiyalarni iqtisodiyotning barcha sohalarida keng joriy etish va ularni rivojlantirish kelajakdagi barqaror iqtisodiy o‘sishning muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati :

1. **O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni.** “Raqamli O‘zbekiston — 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6079-son Farmoni. 2020-yil 5-oktyabr.
2. **Gulyamov S.S. va boshqalar.** Raqamli iqtisodiyotda blokcheyn texnologiyalari. O‘quv qo‘llanma. – T.: TDU, 2019.
3. **Ayupov R.X., Baltabayeva G.R.** Raqamli iqtisodiyot asoslari. O‘quv qo‘llanma. – T.: TMI, 2020.
4. **Schwab K.** The Fourth Industrial Revolution. – World Economic Forum, 2016. (To‘rtinchi sanoat inqilobi va raqamlashtirish jarayonlari bo‘yicha dunyo tajribasi).
5. **Abduraxmanova G.Q.** Raqamli iqtisodiyotda inson kapitalini rivojlantirish. Monografiya. – T.: “Fan va texnologiya”, 2020.
6. **Mamatqulov b.A.** Elektron hukumat va raqamli xizmatlar samaradorligi. Ilmiy maqola. – T.: O‘zMU xabarlari, 2021.
7. **Xodiyev B.Y. va boshqalar.** Raqamli iqtisodiyot: nazariya va amaliyot. Darslik. – T.: “Iqtisodiyot”, 2022.